

Ragnhild Kjøllmoen Aarø og Aleksander Bommen, 15.05.2025

Fagforbundets innspill til Lesekommisjonen
(Manus for muntlig innlegg i møtet 30. april)

Ragnhild Kjøllmoen Aarø, Alexander Olaus Bommen, Yrkesseksjon kirke, kultur og oppvekst.

- Det å kunne lese er en avgjørende ferdighet i livet. Samtidig er det viktig å huske at ikke alle har de samme forutsetningene. På 70- og 80-tallet var det krevende å være dyslektiker. Det å lese høyt i klassen var forbundet med skam og utrygghet, og det var ofte de samme elevene som ble bedt om å lese først. Heldigvis har vi kommet langt siden den gangen, godt er det.

Derfor er det både viktig og positivt at regjeringen styrker innsatsen for lesing og for elever med dysleksi og lesevansker.

Tilskuddsordningen som bidrar til innkjøp av fysiske læremidler, samt digitale versjoner for dem som trenger det, er et viktig og riktig grep. At kommunene forplikter seg til å bruke midlene innenfor formålet, er avgjørende for å sikre faktisk effekt. Det er viktig at midlene som deles ut blir brukt til det de skal og kommer elevene til gode.

Statsminister Jonas Gahr Støre har sagt: Før var norske barn blant verdens beste lesere. Men i dag går 15 000 elever ut av grunnskolen uten å kunne lese skikkelig.

Det er alvorlig. Norske barn skal igjen bli blant verdens beste lesere.

Det er urovekkende at rundt 15 000 elever går ut av grunnskolen uten å kunne lese skikkelig. Det er alvorlig, og dette er noe det må arbeides med slik at vi nok en gang kan være blant de beste leserne i verden. Målet om at norske barn igjen skal bli blant verdens beste lesere er viktig, men jeg vil også løfte fram lesing fra et litt annet perspektiv.

Gjennom mange år i skolen har jeg jobbet med barn som har en skolehverdag som ikke er som andres hverdag. Noen elever strever med angst, noen har ulike diagnoser, andre har store utfordringer med å komme seg på skolen eller med å sitte stille.

For mange av disse barna er lesing nettopp det som er vanskeligst. Noen elever velger da å forstyrre eller trekke seg unna undervisningen, rett og slett for å unngå nederlag med å sitte og lese. Da er det lettere å trekke seg ut av klassen og komme seg bort fra lesingen og undervisningen. Når disse elevene gjør dette, mister de verdifull undervisning. Det er ikke noe å komme bort fra at en god bok, en god artikkel gjør noe med oss. Med god leseferdighet kan vi delta i en debatt, mene noe, ha en forklaring, og man vil kunne lære bort selv til andre. Det gir god mestringsfølelse. Når man ser at lesingen blir bedre, faller ofte elever som føler seg utenfor bedre på plass, og det gir dem en ny mestringsarena.

I Fagforbundet organiserer vi over 50 000 medlemmer på oppvekstfeltet, vi er glade for at lesing settes høyt på dagsorden – både i skole og barnehage. Vi støtter også kunnskapsministerens tydelige budskap om at lesing bør inn tidlig, allerede i barnehagen. Når man allerede kan starte læring av lesing i barnehagen, vil det også være med på å gjøre overgangen til skole enda lettere for elevene.

Det er ofte debatt om bruk av digitale verktøy versus bøker. Her er det mange

meninger og forslag til hvordan dette kan løses, og hva som er rett og ikke. For mange barn – særlig dem som strever – er den fysiske boka fortsatt svært viktig. Vi vet at det er lettere å konsentrere seg når man holder den fysiske boka i hånden og leser, og kan bla i boka. Det er jo en skremmende utvikling at norske barn før de har fylt 8 år i gjennomsnitt har 3 timer per dag foran skjerm. Det er over 1000 timer årlig som heller kunne vært brukt på aktivitet.

Samtidig vet vi at barn i dag som tilbringer flere timer daglig foran skjerm allerede i ung alder, kan ha en utvikling som ikke er i positiv retning. Det gir grunn til ettertanke. Våre medlemmer er opptatt av at vi ikke må erstatte bøker med skjerm i for stor grad, men heller styrke tilgangen på fysiske bøker i skolen. Skjerm er så klart bra for enkelte elever, og det må vi også ha i tankene når det jobbes med lesing. Skolebiblioteket spiller her en sentral rolle. Etter mange år i skolen har jeg utallige ganger sett barn finne ro og mestring på biblioteket, med en bok som engasjerer. For mange er dette et trygt sted for å regulere seg ned og finne leseglede.

Det er også urovekkende at enkelte foreldre selv strever med lesing og dermed har begrensede muligheter til å støtte barna hjemme. Nettopp derfor må skolen være en sterk og kompensierende arena, som gir alle barn like muligheter til å utvikle gode leseferdigheter, uavhengig av foreldrenes egne leseferdigheter.

Barn lærer å lese på ulike måter og på ulike steder. Ikke alle lærer best sittende ved en pult i et klasserom. Noen leser best ute, i en krok, under et bord – der de føler seg trygge. Skal vi lykkes, må vi møte barna der de er.

Klarer man også å få med barna i planleggingen av hvordan lesing skal styrkes i norske skoler, tror jeg vi vil få dette ekstra godt til. Barn og unge har en fantastisk holdning til omstillinger som de får lov til å delta i prosessen med.

Vi ønsker også at hele laget rundt barna – lærere, assistenter, fagarbeidere og miljøarbeidere – får god opplæring i hvordan de kan støtte barns leseutvikling. Det er viktig at hele laget er likt skolert og rustet til å kunne hjelpe elevene i norske skoler. Skolebibliotek er tilgjengelige for ALLE elevene i skolen, folkebiblioteket er for de heldige barna som har foreldre/lærere eller andre som tar dem med dit.

Forskning viser at skolen kan utjevne virkningen av ulik sosial bakgrunn ved å gi barna mulighet til å lese selvvalgte bøker i skoletiden. Da jeg vokste opp måtte hele klassen lese klassikere, og det gir ikke gode leseopplevelser for de fleste. Mens selvvalgte bøker gir god leselyst. Gode leseopplevelser kan bidra til sosial utjevning. Da må skolen sette av tid og ressurser til lystlesing. Tidlig innsats, fra 1. klasse. Måltrettet og systematisk satsing på lesing.

Vi er veldig glade for det initiativet som er tatt for å løfte lesing, og nå trenger vi at kommunene også ser hvor viktig dette er og setter det på agendaen.

En god bibliotekplan må ha forankring i kommunens planverk. Videre må det være en plan for lesing lokalt på skolene som ALLE ansatte er delaktige i og som de opplever eierskap til. Det er også nødvendig at skolebiblioteket blir inkludert i tverrfaglige samarbeid på skolene. For å utnytte ressursene godt er det viktig å bruke hele laget på skolen og da er skolebibliotekaren en god støtteressurs for elever og ansatte.

Folkebiblioteket er en viktig støtteressurs for skolebiblioteket, de kan bidra med kompetanseheving både til elever og ansatte, og å skaffe bøker som skolebiblioteket ikke har. Alle kommuner bør ha en skolebibliotekkoordinator plassert på

folkebiblioteket, som kan ta med seg kompetansen fra folkebiblioteket inn i skolebiblioteket. og styrke lesekompetansen i skolen. Og for å styrke samarbeidet mellom skolesektoren og kultursektoren. Der er det ofte et unaturlig skille. På skolebiblioteket må en ha ansatte med kompetanse på litteratur og formidling for å hjelpe elevene med å finne bøker. Det finnes bøker for alle, men noen trenger hjelp til å finne bøker som passer. Høytlesing på alle trinn skaper et sosialt fellesskap når de snakker om bøkene de har lest.

For at vi skal kunne gjøre en god jobb med barns lesing er vi avhengig av gode finansieringsordninger og langsiktig satsing på lesing. Vi skulle selvsagt ønske at alle skolebibliotekene kunne blitt løftet opp fra bunnene, men vi ser at det ikke er penger til det, og da er prosjektmidler og leseprosjekter viktige verktøy for å utvikle tilbudet og skape aktivitet. Viktig å huske på de små bibliotekene som ikke har ressurser til å søke om midler.

Lesing er døråpner til all verdens kunnskap, empati og innlevelse. Lesing er nødvendig for demokrati, politikk samfunnsengasjement og kritisk tenkning. Lesing er avgjørende for livskvalitet, avkobling og berikelse i hverdagen.

Hva trenger bibliotekene for å jobbe bedre med lesing:

- Ansatte med bibliotekfaglig kompetanse som kan formidle litteratur,
- Tilgang til variert og oppdatert litteratur,
- Elevene må ha mulighet til å snakke om bøkene de har lest (Boklek, barnebokbad, samtaler i grupper, lesesirkel, jobbe med forfatterskap, eller tema)
- Skolebiblioteket må være en uformell læringsarena. Ingen evaluering eller kontroll.
- Introdusere biblioteket tidlig, og lære opp barna til å finne frem selv.
- Tilgang til flerspråklig litteratur
- Skolebibliotekkoordinator